

ארץ חֶמְדָּה: המאבק בין מוסלמים ונוצרים בראי הארכיטקטורה והאמנות
במאות 12-14 לספירה בבילאד אל שאם (ארץ ישראל וסוריה)

**The Beloved Country:
The Muslim-Christian Struggle in the Holy Land and Syria as
Reflected**

0821-3462-01

סמסטר ב', תשע"ד

פרופ' חנה טרגן

סמינריון לתואר ראשון

שעות קבלה של המרצה ומיקום: בתיאום מראש

טלפון: 052-8665937

כתובת אימייל: taragan@post.tau.ac.il

תיאור הקורס :

הניסיון לשנות את פני הנוף הארכיטקטוני בארץ ישראל (בילאד אל-שאם) היווה חלק מאסטרטגיה מחושבת ומכוונת ביריבות שבין המוסלמים והצלבנים במאות 12-14 לספירה (התקופות האיובית והממלוכית המוקדמת). ברמה הקונקרטיית נבנו מבני דת מוסלמים רבים (מדרסות, ח'נאקות, ריבאטים), כנסיות הפכו למסגדים הן על ידי שינוי יעוד והן על ידי הרס ובנייה מחדש; אלמנטים ארכיטקטוניים בעלי זהות נוצרית מובהקת "הופשטו" (spolia) ממבנים נוצריים ושולבו במסגדים ומבני קבר; כתובות על מבנים הכריזו בגלוי ובמרומז על כוחם של שליטים כשליחיה של דת מנצחת במלחמת קודש. ברמה האידיאולוגית שימש לעיתים קרובות זיכרון העבר של המקום, שנבע בין השאר ממסורות יהודיות מקראיות כמו גם מסורות אסלאמיות מוקדמות, לגיטימציה לניכוס זה. הסמינר מבקש לבדוק מבנים קונקרטיים שונים שחלקם עומדים על תילם (גם אם נוספו להם חלקים מאוחרים) וחלקם מוזכרים במקורות כמו גם אלמנטים בשימוש משני, כתובות, חפצים, מטבעות וכו' כדי לנסות ולשחזר אסטרטגיה בעלת קוים אידיאולוגיים בתחום האדריכלות והאמנות במאבק שבין המוסלמים לנוצרים בארץ ישראל בתקופה הנזכרת.

The attempt to change the architectural landscape of *Bilad al-Sham* was part of a calculated and deliberate strategy in the Muslim-Crusader conflict in the 12th-14th centuries CE (the Ayyubid and Early Mamluk period).

On the tangible level, numerous Muslim religious buildings were constructed (*madrasas*, *khanaqas* and *ribats*); churches were converted into mosques both by change of designation and by demolition and rebuilding; architectural elements of clearly Christian character were “stripped” (*spolia*) from Christian buildings and incorporated into mosques and tombs; inscriptions on buildings openly or allusively asserted the power of rulers as emissaries of the religion triumphant in the holy war.

On the ideological level the past memory of the site, which derived, inter alia, from Jewish Biblical and early Muslim traditions, lent legitimacy to this annexation.

The seminar will examine various buildings, some of which are still standing (and even had parts added to them), and others that are mentioned in the sources, and also elements in secondary use – inscriptions, objects, coins, and so forth – in order to attempt to reconstruct ideologically-oriented strategies in the spheres of architecture and art in the struggle between Muslims and Christians in the Land of Israel in the abovementioned period.

דרישות הקורס: נוכחות חובה.

רפרט בע"פ בכיתה (כחצי שעה), עבודה כתובה (רפרט או סמינר).

תכנית השיעורים:

1. הקונטקסט ההיסטורי – מוסלמים ומלחמת הקודש בצלבנים

Carole Hillenbrand, *The Crusades - Islamic Perspectives*, New York 2000.

ב"ז קדר, *הצלבנים בממלכתם: מחקרים בתולדות ארץ ישראל 1099-1291*, ירושלים, תשמ"ח.

2-3. ארכיטקטורה- כנסיות ומסגדים

מבנים נוצריים שהפכו למוסלמים. הצגה, ניתוח, דיון

Hana Taragan, "Politics and Aesthetics: Sultan Baybars and the Abu Hurayra/Rabbi Gamliel Building in Yavne", in: Asher Ovadiah ed., *Milestones in the Art and Culture of Egypt*, Tel- Aviv, 2000, pp. 117-143.

ראו גם:

חנה טרגן, "הכוח שבאבן : ביברס וקבר אבו הריירה / רבן גמליאל ביבנה", *קתדרה* 97 (2000), ע"ע 65-84.

Hana Taragan, "Doors that Open Meanings: The Baybars Portal to the Red Mosque (Safed)", in: Michael Winter and Amalia Levanoni, eds., *The Mamluks in Egyptian and Syrian Politics and Society*, Leiden and Boston, MA 2004, pp. 3-20.

Hana Taragan, "The Tomb of Sayyidna 'Ali in Arsuf: the Story of a Holy Place", *Journal of the Royal Asiatic Society (Third Series)* 14 (2004), pp. 83-102.

חנה טרגן, "קבר סידנא עלי בארסוף: לתולדותיו של מקום קדוש", בתוך: ישראל רול, אורן טל ומיכאל וינטר, עורכים, *מפגש הצלבנים והמוסלמים בארץ ישראל*, תל אביב 2007, ע"ע 105-124.

Hana Taragan, "Holy Place in the Making: Maqam al-Nabi Musa in the Early Mamluk Period", *Aram* 18-19 (2006-2007), pp. 621-639.

4-6. "ספוליה" צלבניים במבנים מוסלמיים-כותרות, קשתות, סרקופגים

Finbarr Barry Flood, "An Ambiguous Aesthetic: Spolia in Ayyubid Jerusalem", in: Robert Hillenbrand and Sylva Auld, eds., *Ayyubid Jerusalem: The Holy City in Context 1187-1250*, London 2009, pp. 202-215.

Hana Taragan, "Politics and Aesthetics: Sultan Baybars and the Abu Hurayra/Rabbi Gamliel Building in Yavne", in: Asher Ovadiah ed., *Milestones in the Art and Culture of Egypt*, Tel- Aviv, 2000, pp. 117-143.

ראו גם:

חנה טרגן, "הכוח שבאבן : ביברס וקבר אבו הריירה / רבן גמליאל ביבנה", *קתדרה* 97 (2000), ע"ע 65-84.

Hana Taragan, "Doors that Open Meanings: The Baybars Portal to the Red Mosque (Safed)", in: Michael Winter and Amalia Levanoni eds., *The Mamluks in Egyptian and Syrian Politics and Society*, Leiden and Boston, MA 2004, pp. 3-20.

Hana Taragan, "The Tomb of Sayyidna 'Ali in Arsuf: the Story of a Holy Place", *Journal of the Royal Asiatic Society (Third Series)* 14 (2004), pp. 83-102.

חנה טרגן, "קבר סידנא עלי בארסוף: לתולדותיו של מקום קדוש", בתוך: ישראל רול, אורן טל ומיכאל וינטר, עורכים, מפגש הצלבנים והמוסלמים בארץ ישראל, תל אביב, 2007, ע"ע 105-124.

Hana Taragan, "Holy Place in the Making: Maqam al-Nabi Musa in the Early Mamluk Period", *Aram* 18-19 (2006-2007), pp. 621-639.

7. כתובות אנטי צלבניות על מבני דת מוסלמים

Yasser Tabbaa, "Monuments with a Message : Propagation of Jihad under Nur al-Din (1146-1174)", in: Vladimir P. Goss and Christine Verzar Bornstein, eds., *The Meeting of Two Worlds: Cultural Exchange between East and West during the Period of the Crusades*, Kalamazoo, MI 1986, pp. 223-240.

Hana Taragan, "Politics and Aesthetics: Sultan Baybars and the Abu Hurayra/Rabbi Gamliel Building in Yavne", in: Asher Ovadia ed., *Milestones in the Art and Culture of Egypt*, Tel-Aviv, 2000, pp. 117-143.

8. נושאים נוצריים על כלי מתכת מוסלמים בתקופה האיובית

Baer Eva, *Ayyubid Metalwork with Christian Images*, Leiden, 1989.

9. ירושלים בין נצרות לאסלאם בימי הביניים

Robert Hillenbrand and Sylva Auld, eds., *Ayyubid Jerusalem: The Holy City in Context 1187-1250*, London, 2009.

עמנואל סיוון, "מיתוס דתי ומיתוס לאומי קדושת ירושלים", בתוך: עמנואל סיוון, מיתוסים פוליטיים ערביים, תל אביב, 1988, ע"ע 85-121.

10. מבצרים בארץ ישראל- צלבנים, איובים וממלוכים

Kate Raphael, *Muslim Fortresses in the Levant: Between Crusaders and Mongols*, London, 2011, pp. 4-52, 206-215.

מירון בנבנשתי, מבצרי הצלבנים: במדינת ישראל תיאורם ותולדותיהם, ירושלים, 1965.

11-13. רפרזנטציות של סטודנטים ניתוח דיון וביקורת

ביבליוגרפיה:

היסטוריה

Carole Hillenbrand, *The Crusades - Islamic Perspectives*, New York, 2000.

יהושע פראוור וחגי בן-שמאי, ספר ירושלים, התקופה הצלבנית והאיובית, ירושלים, תשנ"א.

יוסף דרורי, ירושלים לדורותיה, ירושלים בשלטון האיובים והממלוכים, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, 1995.

יהושע פראוור, תולדות ממלכת הצלבנים בארץ-ישראל, ירושלים, 1963.

יהושע פראוור, הצלבנים: דיוקנה של חברה קולוניאלית, מהדורה שנייה מורחבת ומתוקנת, ירושלים, 1985.

ב"ז קדר, הצלבנים בממלכתם מחקרים בתולדות ארץ ישראל 1099-1291, ירושלים, תשמ"ח.

ז'אן ז'ואנוויל, חיי לואי הקדוש, תרגום: שולמית שחר, ירושלים, 2011.

אוסאמה אבן מונקד', ניסיון חיי, זיכרונותיו של אביר מוסלמי בימי מסעי הצלב, תרגום: אלה אלמגור, תל-אביב, 2011.

סיפור הקורות של ריצ'רד לב הארי לארץ ישראל (שירת אמברואז), תרגום: עירא כהנמן, ירושלים, 2005.

מירון בנבנשתי, מבצרי הצלבנים: במדינת ישראל תיאורם ותולדותיהם, ירושלים, 1965.

מירון בנבנשתי, ערי ארץ ישראל ואתריה בתקופה הצלבנית, קרדום 35-36 (1984).

Miron Benvenisti, *The Crusaders in the Holy Land*, Jerusalem, 1970.

Francesco Gabrieli, *Arab Historians of the Crusades*, London, 1969.

אמנות מוסלמית

Yasser Tabbaa, "Monuments with a Message : Propagation of Jihad under Nur al-Din (1146-1174)", in: Vladimir P. Goss and Christine Verzar Bornstein, eds., *The Meeting of Two Worlds: Cultural Exchange between East and West during the Period of the Crusades*, Kalamazoo, MI, 1986, pp. 223-240.

Hana Taragan, "Politics and Aesthetics: Sultan Baybars and the Abu Hurayra/Rabbi Gamliel Building in Yavne", in: Asher Ovadia, ed., *Milestones in the Art and Culture of Egypt*, Tel-Aviv, 2000, pp. 117-143.

חנה טרגן, "הכוח שבאבן : ביברס וקבר אבו הריירה / רבן גמליאל ביבנה", *קתדרה* 97 (2000), ע"ע 65-84.

Hana Taragan, "Doors that Open Meanings: The Baybars Portal to the Red Mosque (Safed)", in: Michael Winter and Amalia Levanoni, eds., *The Mamluks in Egyptian and Syrian Politics and Society*, Leiden and Boston, MA 2004, pp. 3-20.

Hana Taragan, "The Tomb of Sayyidna 'Ali in Arsuf: the Story of a Holy Place", *Journal of the Royal Asiatic Society (Third Series)* 14 (2004), pp. 83-102.

חנה טרגן, "קבר סידנא עלי בארסוף : לתולדותיו של מקום קדוש", בתוך: ישראל רול, אורן טל ומיכאל וינטר, עורכים, *מפגש העלבנים והמוסלמים בארץ ישראל*, תל אביב, 2007, ע"ע 105-124.

Hana Taragan, "Holy Place in the Making: Maqam al-Nabi Musa in the Early Mamluk Period", *Aram* 18-19 (2006-2007), pp. 621-639.

Oleg Grabar, "The Crusades and the Development of Islamic Art", in: Angeliki E. Laiou and Roy Parviz Mottahedeh, eds., *The Crusades from the Perspective of Byzantium and the Muslim World*, Washington, DC 2001, pp. 235-245.

Terry Allen, *Ayyubid Architecture*, Occidental, CA, 2003.

<http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/>

Terry Allen, *A Classical Revival in Islamic Architecture*, Wiesbaden, 1986.

Yasser Tabbaa, *Constructions of Power and Piety in Medieval Aleppo*, University Park, PA, 1997.

Yasser Tabbaa, *The Transformation of Islamic Art During the Sunni Revival*, Washington, DC, 2001.

Terry Allen, "The Concept of Regional Style", in: idem, *Five Essays on Islamic Art*, Sebastopol, CA, 1988.

Oleg Grabar, "The Crusades and the Development of Islamic Art", in: Angeliki E. Laiou and Roy P. Mottahedeh, *The Crusades from the Perspective of Byzantium and the Muslim World*, Washington, DC, 2001.

Robert Hillenbrand, "Eastern Islamic Influences in Syria", Julian Raby, ed., *The Art of Syria and the Jazira 1100-1250*, Oxford, 1985.

Donald P. Little, "The Nature of Khanaqahs, Ribats and Zawiyas under the Mamluks", in: Wael B. Hallaq and Donald P. Little, eds., *Islamic Studies Presented to Charles J. Adams*, Leiden, 1991, pp. 91-107.

Yasser Tabbaa, "Geometry and Memory in the Design of the Madrasat al-Firdows in Aleppo", Margaret B. Ševčenko, ed., *Theories and Principles of Design in the Architecture of Islamic Societies*, Boston, MA, 1988, pp. 23-35.

Yasser Tabbaa, "Monuments with a Message : Propagation of Jihad under Nur al-Din (1146-1174)", in: Vladimir P. Goss and Christine Verzar-Bornstein, eds., *The Meeting of Two Worlds: Cultural Exchange between East and West during the Period of the Crusades*, Kalamazoo, MI, 1986, pp. 223-240.

Yasser Tabbaa, "Circles of Power: Palace, Citadel, and City in Ayyubid Aleppo", *Ars Orientalis* 23 (1993), pp. 181-199.

אמנות צלבנית

סילביה רוזנברג, עורכת, אבירי ארץ הקודש בממלכת ירושלים הצלבנית, מוזיאון ישראל, ירושלים, 1999.

Jaroslav Folda, *The Art of the Crusaders in the Holy Land, 1098-1187*, Cambridge, 1995.

Jaroslav Folda, *Crusader Art in The Holy Land: From the Third Crusade to the Fall of Acre, 1187-1291*, Cambridge, 2005.

Nurit Kenaan-Kedar, "Local Christian Art in Twelfth-Century Jerusalem", *Israel Exploration Journal* 23:3-4 (1973), pp. 165-175, 221-229.